

BŁĄD (1303) *sb m*

błąd- (883), błąd- (18); błąd- *BierRozm, KlonFlis*; błęd-: błąd- *OpecŻyw* (1 : 1), *RejKup* (20 : 8), *KromRozm I* (31 : 1), *BielKom* (4 : 1), *LubPs* (9 : 1), *RejWiz* (22 : 1), *OrzRozm* (4 : 1), *OrzQuin* (1: 2).
błąd (399), błąd (9).

sg N błąd (201). ◊ *G* błędu (172). ◊ *D* błędowi (15), błędu (6); -owi *KromRozm III, OrzQuin, KuczbKat, BudNT* (2), *CzechRozm* (2), *NiemObr, ReszHoz, BielSjem, WujNT, SarnStat* (2), *KlonWor*; -u *BielŻyw, BiałKat, WujJud, BudBib*; -owi: -u *BielKron* (1 : 2). ◊ *A* błąd (202). ◊ *I* błęd(e)m (33); - (e)m (32), -em (1) *MurzHist*. ◊ *L* błędzie (84). ◊ *V* błędzie (3). ◊ *pl N* błędy (75). ◊ *G* błędów (243); -ów (21), -ow (4), -(o)w (218); -ow *MurzHist* (2); -ów : -ow *MurzNT* (2 : 1), *Mącz* (3 : 1). ◊ *D* błęd(o)m (35), błędum (1) *MurzOrt*. ◊ *A* błędy (197). ◊ *I* błędy (13) *RejKup, GrzegRóżn, GórnDworz, WujJud* (5), *SkarŻyw, NiemObr, LatHar* (2), *SkarKaz, błędami* (5) *CzechRozm* (2), *CzechEp, WujNT, SkarKazSej, błędmi* (1) *RejPs*. ◊ *L* błędziéch (16), błędäch (3); -äch *SkarŻyw, PowodPr*; -ech : -äch *WujJud* (2 : 1); -éch (1), (e)ch (15).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Bezdroża, manowce* (19) : *KromRozm II b; BielSpr* 27; Przeklęty zawodzący w błąd ślepego na drodze *BudBib Deut* 27/18; *MWilkHist* E4; *KochSz* Bv; W okrutnych pułczcach/ w leśiach ledą kędy/ Gdzie Lwow/ Pánter przechodzi/ Płomiennych Smokow błędy *GrabowSet* Vv.

W porównaniu (1): któryby gi przywiódł do zyemie obiecány/ áby nie byli w błędzye/ iáko owce bez páłterzá fwoiego. *BielKron* 43v.

Wyrażenie: »labiryntowy błąd«: Y wyłzedł z wielką ślawą po nici rozwitéy/ Z Lábirintowych błędów/ y zdrády zákrytéy *KochPam* 82.

W przen (8) : Myśl ludzka od przyrodzenia z żądzi fwey kudobremu śie zchyla, ale błąd fzczeńcia onę omyla y żądzą też zwodzi. *BielŻyw* 170; *RejFig* Dd6; *KochMuza* 26; *WisznTr* 23; Aby w błąd nocy ciemnáy nie były wiedzioné. Od tego/ ieśli czuiefz żeś iest odwiedziony/ Y ná niepewnáy dródze w błędzie poftáwiony: Wróc fye. *ZawJeft* 34, 35; *GrabowSet* L.

Szereg: »labirynt i błąd«: Bo śię w dziwny Lábyrint/ y błąd wda tákowy/ Zkąd żadna Ariádná/ żadné kłębki tylné Wywieść go móc nie będą/ ták tám ściéłzki mylné. *KochFr* 107.

Przen: Wieczne potępienie (2) : Y tam y śam winienes dać Niechczes ly śie w błądzie tulać. *RejKup* 17; Z onych go powinności poczciwych wwiédli/ A w wieczny błąd pośpołu y s sobą przywiédli. Ze ftrácił niebożátko kájkę Páná fwego/ Kiedy w Ráiu prześtąpił przykazanie iego. *RejWiz* 86.

2. *Odstępstwo od prawidłowości, chybienie, fałszywe mniemanie, omyłka, pomyłka; error Mymer*¹, *Mącz, Cn; menda Mącz; erratum, erratio, vitium Cn* (126) : *BierEz* Dv, E2v, K2v, N4v; Przeto profimy cie/ kaź ftrzędz grobn/ [...] Botz by byl błąd pośledni/ gorśly niż pirwśly. *OpecŻyw* [162]; *Mymer*¹ 12; *BielŻyw* 88, 97, 103, 144; *BierRozm* 4, 5, 23; *RejJóz* C8, Q3v; aby śię [...] zabieżeć mogło roznemu wyrozumiéniu rzeczy/ i błędum ktoré ftať pośpolicie pochodzą. *MurzOrt* B; mufyáľaby fpráwyedliwoľć krzywdźye/ á prawdá błędowi vftęmpowác *KromRozm III* N4v; *DiarDop* 102; *BielKom* F3v; *GliczKsiąż* H8, I7, K7v, P7; Ku zábiezeniu tedy tákich y innych wiele błędów/ ktore fye w Miáľteczkach zá nieznáiomofciá Práwá [...] dzieią: Nápiśalem then Porządek Śądow. *GroicPorz* B4, A4, v3v; *BibRadz Matth* 27/64; *BielKron* 26v, 46, 121v; *KwiatKsiąż* D4, K4; Liber

scatet mendis, Ty xięgi pełne łą błędów. *Mącz* 371a, 127d, 140a, 166a, 215d [2 r.], 339b, 346a; *Gromádá* bładowi wiary nie dáie. *OrzQuin* F2v marg, F3, O3v marg; *GórnDworz* D4v, N, Nv, Ee3v, Ee5v [2 r.]; *GrzepGeom* K3; *HistLan* D; *KuczKat* 395; *BielSpr* 14v; *BudBib* b4; tedy takowe wykłady albo znaczenia oni to pifarze/ nierozumiejąc iych/ do tekłtu wpifowali. ktorym swoim głupstwm tak wiele łzkodliwych błędow námnożyli/ że ie trudno y wyliczyć. *BudNT* b5; Wiem że świeże á mniefyże błędy oni to drukarze (iako mi łami powiedáli) łtarych ksiąg naprawili *BudNT* c6, a6, b4; *CzechRozm* 51, 235, *4v; *PapPan* M3, Sv; *ModrzBaz* 47v, 56 [2 r.], 135v; *SkarŻyw* 243; *Zywem?* czy mię łen obłudny fráłuiie? Który kościánym oknem wylátuiie/ A ludzkie myśli tym y owym báwi/ Co błąd ná iáwi. O błędzie ludzki/ o łżałone dumi: Iáko to łácno/ piłác łye z rozumy *KochTr* 15; *MWilcHist* Bv, B2v; tam obaczył wielki błąd Hiłtorikow y Poetow Greckich *StryjKron* 16, A [2 r.], 146, 380; *CzechEp* 171, [401]; *BielSjem* 19; *ZawJeft* 26; *KochFrag* 52; *LatHar* 703; *WujNT przedm* 10, s. 98, *Matth* 27/64; Dla tego chcąc połtanowić/ áby ná przyłżłé czály o płacéy Złotého Czerwoného błędy niebyły/ wltáwiamy *SarnStat* 926, 352, 368, 381, 463, 541 (11); *SkarKaz* Oooo2b; A iefli ieden nád wlyzytkimi kántor táktu im nie dáie: błędow wiele y omierzłé wrzałki/ wlyzytkę wdzięczność łpiewania popłuią. *SkarKazSej* 676b, 700a; Y owłzem práwo łtare á niespráwiedliwie/ Iefł łtary błąd/ y iakmiarz báłámuctwo żywe. *KlonWor* 66, 22, 63, 68, 80.

Fraza: »w błądzie prawdy nie szukaj«: Przeto téż w błądzie/ iáko prawdy/ tak téż áni zgody nigdy niełzukay. *OrzQuin* F3.

Zwroty: »być w błądzie« [szyk zmienny] (6): *BierRozm* 5; Toto caelo errare, Być w wielkiem błądzie/ Nierozumieć nic. *Mącz* 108a; *GórnDworz* H5v, X5; Naprzod tu ná łie wyznawam/ žem długo wtem błądzie był/ mniimaiąc žeby Greckie księgi były ze włzech na prawdziwłze *BudNT* c3v; *BielSjem* 3.

»błędu uchronić się«: piłmá piłmem wyłóżyć nyemože/ álbo wykłádáyąc trudno łye błędu vchronić *KromRozm II* r4.

»w błąd wdác się«: Tu dopiero gdi obaczil Yłz łie wten błąd tak wdacz raczil *RejRozm* 403.

»w błąd wprawić, wwieść«: *Mącz* 346c; Coć potym, o bogini, že mie w błąd chcesz wprawić *KochMon* 33.

»wywieść z błędu« [szyk zmienny] (3): *RejJóz* Iv; *Mącz* 191b; Páui [!] [...] Wyzwálał Narew chcąc ią wywieść z błędu/ Pozwem do ładu. *KlonFlis* G4.

Szereg: »omyłka i błąd; błąd i omyłka« (2 : 1): *Mącz* 215d; Wiele tym obyczáiem/ to iefł zkráiu/ omyłk y błędow do piłmá ł. włázłó. *BudNT* b6, b5.

W przén (2) : *RejJóz* I; A iefliže łie iakowycb błędow nápiją/ tedy takowym potrzeba będzie dwoiakiego czałfu *KwiatKsiąż* K4.

a. Bład drukarski (2) : Castigare librum, Polepłzić xiąg/ błędy wyrzucić. *Mącz* 415c; Błędy tak popráwuy. *ZawJeft* 48.

3. Odstępstwo od wiary, odszczepieństwo, herezja, kacerstwo; fałsz, złe, myłne, niezgodne z prawdą rozumienie spraw (dotyczy religii) (886) : niedopułcil vcźniow łwych trwatz długo w błądzie *OpecŻyw* 168v, 168v; *RejRozpr* B4v; A włzelke błędy przeciwne prawdzie bożej y piłmv łwiętemv (by náłtarłze były) precz odrzuczali *SeklWyzn* 2v, 2v [2 r.]; *SeklKat* F3v, O4 [4 r.], O4v [3 r.]; Tam zgynełó

nabożeństwo [...] A tego syę namnożyło Ktore ludy wbląd włożyło *RejKup* y2v, b6v, G, i4, i6, 12v [2 r.] (22); *RejKupSekl* a3v; iż od tyfyacá lat y dálej poczęły sye błędy wkołcyele krzełciyáńłkim. *KromRozm I* E4v; yákoż lácnyey błędu początek niż konyec nálefc*KromRozm I* F2, D4v, E3v, E4v, Fv [2 r.], F2 (30); *MurzHist* C, H2v, K2v [2 r.], M4, M4v [2 r.], Rv [2 r.]; *MurzNT* 43v, 91 [2 r.], 108v; Ták že y o dułly człowyeczey rozumyał/ iż yeft cyelełtna/ Co oboye wyelki bład. *KromRozm II* q, a3v, b4 [2 r.], e3, e3v (19); y na pułfczy/ to yeft wpułtołłátych błędzyech [...] Żydow y łtárych kácyrzow [...] Kryłtułá y náukę yego nám pokázuią. *KromRozm III* E4v, A4, C2, C6v, C7 [2 r.], D3 (21); *DiarDop* 103; *LubPs* C2v; Heretykowie [...] ielłi by sye chćieli błędu łwego odprzyfyądz/ vchodzą karánia. *GroicPorz* ii4v; To pímo Mníšy podpieraíac błędu łwego przywodzą/ y ludzmi prołtymi mamia *KrowObr* 140, B2, 1v, 50, 70, 112v (15); *RejWiz* 161v, 164, 183; *OrzList* b2v, e4, fv, g4v, h, i3; *OrzRozm* G2, I4v; *BibRadz I* 2v [2 r.], *Is* 30/10, *Apoc* 2/24; *BielKron* 83, 83v [2 r.], 84 [3 r.], 96v, 98 (37); *GrzegRóżn* Gv, M3v [2 r.], N, O2; Póczętek tedy wlyzłtkich błędów y rołtyrków kácérłkich/ inłzy nie ielł/ iedno wzgárdá Káplána naywylzłżego *OrzQuin* L4, O3v; *Prot* A4, E2; *SarnUzn* Bv, F2, H2v, H4; *RejAp* 11v, 66, 75, 89, 168; Pirwłze mniemánie ábo bład/ wlyczáł łie ielłzce zá czáfu Pána Kryłtułá/przy kázaniu iego. *RejPos* 97, 50v, 97, 97v, 99, 121 (11); *BiałKat* 36, 136 [2 r.], 181, 248v, 298v [2 r.]; *KuczbKat* a2 [2 r.], 365, 405; *RejZwierc* A4v, 266, Aaav; ábychmy iáwnego przeciw Pánu Bogu bluźnierłtwá/ á vpornych błędow ludzkich nie łłucháli *WujJud* A5v, A6 [2 r.], A6v, A7 [2 r.], A8, A8v (39); *WujJudConf* 10, 221v, 243v [2 r.], 246v; *BiałKaz* H; *BudNT* a4, a6, c2v, c4v, Bb3; Otoż tu iuż małz bład gruby/ ktory łie y Kálwinowi łámemu/ chociaż Troyczakowi wielkiemu/ namniy niełpodołał *CzechRozm* 15; Vkazáleł iuż bład/ y złe wyrozumienie żydowłkie o koło Moyżelzá y iego zacnołci *CzechRozm* 107, A3v, A6v, A8 [3 r.], 1v, 6v (77); *PapPan* Eev; Artykuły błędow tych/ ktore łię w Rułkim nabożełłtwie náyduia. *SkarJedn* A*v, 44, 105, 108, 134, 141 (30); *Oczko* 30; *KochPs* 144; *SkarŻyw* 74, 126, 277, 278, 299 (20); *MWilKHist* B; Sprołny bład žeby po czátek stárego y nowego Testámentu wćielenie miał opiłowác. *CzechEp* 158 marg, 11, 6, 9 [2 r.], 10 [3 r.], 26 (75); *CzechEpPORz* 2v, 3; Nákoniec iáwny bład/ y rozmáite omyłnołci Papieżow Rzymłkich/ złład łię pokázác mułzą/ gdy iedni drugich dekretá płowáli *NiemObr* 178, 4, 7 [2 r.], 44, 48, 58 (31); *ReszPrz* 37, 41, 57, 65, 68, 92; *ReszList* 142; *WisznTr* 32; *ArtKanc* I16v, K14v, K17v, K18v, K20, M18v, Q3; Kocháli sye w fałłzywych Bogów prózney chwale/ Y poznawłzy iáłny bład/ trzymáli go łtále. *ZawJeft* 5, 26, 33; *LatHar* 420, 620, 621 [2 r.]; łład znamy duchá prawdy/ y duchá błędu. *WujNT* 1.Ioann 4/6, *ktv, przedm* 5, 8 [2 r.], s. 5, 11 (27); *PowodPr* 26, 37, 38, 55, 56; *SkarKaz* 43a [2 r.], 210b, 382a [2 r.], 549a, b, 578a [3 r.], 635b; Niemcy błędami łwoich doktorow giną *SkarKazSej* 663b, 681b, 684b, 686b, 698a; *SzarzRyt* A3.

Półączenia z nazwą sekty lub jej twórcy [cum G] (18): Tákże Eutyčianow/ tákże y Aryanow błędu przed thym bárzo sye ony łtrony imowály *KromRozm III* L7, Ov; *BielKron* 7v; *RejPos* 99; *BiałKat* 93v; Wyznánie o łynu Bożym Jezufie Chriłtułie/ z okázánim błędow/ troiákich Troyczakow. *CzechRozm* Av, 150v marg, 157v, *v; *SkarJedn* 134; *CzechEp* 10v, 181, 195. Błędy Nowowiernikow około krztu S. *WujNT* 13 marg, 27, 541 marg, 603 [2 r.].

Półączenia z przymiotnikiem oznaczającym sektę [w tym: z przymiotnikiem dzierżawczym od imienia czy nazwiska twórcy (28); z przymiotnikiem oznaczającym nazwę kraju, miasta lub narodu (9)] (37):

KromRozm I E; KromRozm III P4v; LubPs M4; OrzRozm Cv; BibRadz II 2b marg; wyele tych iefth/ tak duchownych iako fwieckich/ ktorzy sie skarzaja na Rzymfkye błędy w wierze krześciánfkiey BielKron 199, 205; GrzegRóżn N3v; RejPos 294v; BiałKat 178v; GrzegŚm 33; Ktora to Confesfia [...] wielkie a zaráźliwe iady/ y fproftne Luterskie y Hugonotfkie Szwáycárskie błędy w łobie záziera. WujJud A6v, 113v [2 r.]; BudNT c2v; zem iuz z onego głębokiego morzá błędow Antychriftowych wyfzedł na brzeg befpieczny zbáwienia CzechRozm 20v, A4, 15v, 42v, 157 marg, 222v, + +; był Synod w Hieruzálem/ [...] gdzie Ormiánfkie błędy zgánione są SkarJedn 252, 251, 306, 316, 342; SkarŻyw 337, 455; CzechEp 10, 11, 11v, 95, [406]; WujNT 21, Aaaaaa2v; Stáry to bład potępioy Wigiláncyufzow/ y niektórych nowych Grekow SkarKaz 635b.

bład czego (5): BiałKat 248v marg; Heretyk ten iefth; ktory poięty nowego błędu niewiáry vpornie broní. WujJud 20, 1; SkarŻyw 337; CzechEp 6.

bład około czego (9): KromRozm II c4v; KromRozm III C4 [2 r.]; BielKron 205v; CzechRozm 223; v Ruśi iákie są błędy około wiáry. SkarJedn [d9], 144; StryjKron 457; WujNT 288.

*bład o czym (10): RejPosWiecz² 94v; RejPosWiecz³ 97; A then bład o lámey wierze wípráwiedliwiáiącey nie dopiro/ ále iefzcze zá Apoftołow náftał WujJud 103v; CzechRozm 223, *, **2v; CzechEp 254 marg, 322; WujNT 783, Zzzzz3v.*

bład w czym: daleko wiefzzy vnich poczynał sie bład w wierze krześciánfkiey niż w Niemcech BielKron 213.

W charakterystycznych połączeniach: bład gruby (12), jawny (7), nieznośny (5), rozliczny (9), sprosny (16), stary (zastarzały) (15), wielki (25).

Zwroty: »w błędzie być, przebywać« [szyk zmienny] (11): RejKup Q; KromRozm I F2, L; KromRozm II o3v; TAKli Brácie miły/ w Bábyloniey/ w błędzie/ bez Krztu/ bez Wieczerzey/ y bez Pogrzebu/ są ludzie? OrzList a4; BielKron 160v, 188; SarnUzn F2; RejPosWiecz³ 97; CzechRozm 39.

»błędy (na-,roz-)siać, rozsiewać« (12): KromRozm I M4; KromRozm II v4; OrzRozm F3v; iákoby Luter [...] fwoich błędow przefthał rozfiewáć/ a odwołał ie BielKron 193v, 83, 196 [2 r.], 218; Heretykowie [...] Prżeto błędy sieią/ ludzie zwodzją do roznych wiar SkarJedn 35, 306; MWilkHist D2; NiemObr 147.

»w bład (przy)wieść itp., w bład uwiedziony, zawiedziony, ku (od) błędu odwieść, przywieść« [szyk zmienny] (21): OpecŻyw 52; KromRozm II a2; KromRozm III B5v, G4, L6v; To máią Obrázy/ iż ludzi przywodzą w błędi KrowObr 116v; BielKron 11, 83v, 218; O nędzni ludkovey W ten bład tak záziedźieni GrzegRóżn Ov; RejPos 78v, 115v [2 r.]; KuczbKat 65; CzechRozm 48v, 69, 146, 204v; CzechEp 323; GrabowSet N3; WLádyflaw będąc Chrztem przyozdobiony [...] Odwiódł poddáne od błędu pierwfzego KlonKr E3v.

»być wolen (od) błędu« [szyk zmienny] (4): Ktorego błędu ci wolni mogą być/ ktorzy wzywáiąc Bogá lámego/ wzywáią też Iezufá CzechRozm 199, A6v, 157v; áby kościoł powfzechny zázwle miał Duchá prawdy/ a był wolen od wfzego błędu WujNT 375.

»w bład wpaść, upadać, wypadać« [szyk zmienny] (9): KromRozm II r4; KromRozm III A2; Kfiázetá iż mogą Lutera zwyciężyć [...] iefli tego nieuczynią iż w padną w bład wielki iáko Czechowie BielKron 198v; RejPosWiecz³ 96v; SkarJedn 145, 207; SkarŻyw 299; A ci fzátańfcy Hetmánowie [...] z błędu w

błąd iáko mowią/ ze dżdża pod rynnę wypadáią/ z Lutrowego woýłká do Kálwinowey rotý *ReszList* 183.

Wyrażenia: »błąd nad błędy«: powyáda/ iż to błąd nádewłsýftkye błędy. *KromRozm I* 12.

»błąd heretycki, heretykow; heretykow błąd« (5 : 3): *SkarJedn* 53; *SkarŻyw* 31; *CzechEp* 262; Błędámi haeretykow/ iákoby cierniem iákim/ fynowie kościoła Kátholické⁸⁰ ze fnu fię obudzáią. *WujNT* 607, 164, 310; Dżísieýfzy Kálwiniftowie ftáre błędy heretyckie około tego wznawiaią. *SkarKaz* 607a, 276b.

»kacerski, kaczerza błąd; błąd kacerski« (9 : 9): *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm II* 14, v4v; *OrzList* fv; *BiałKat* 363v; *WujJud* 51, 199v; *SkarJedn* 198, 209; *SkarŻyw* 58; ále wedlá kácerłkich błędow/ żydowłkich vporow/ wedle Tureckiego zuchwálftwá/ y wedlá fámeýo Lucyperá dekretow rozumieią. *ReszPrz* 53; gdyż w niey [w *konfesji*] nie máłz nic inłzego iedno ftárych kácerzow błędy *ReszPrz* 70, 39, 41, 107; *SarnStat* 119, 218, 220.

Szeregi: »błąd albo abuzus«: Yełli błąd yáki/ álbo abufus wkołcyeye. *KromRozm I* N3v *marg.*

»błąd i bałwochwalstwo; bałwochwalstwo i błąd« (3 : 3): *KrowObr* 194, 220; *WujJudConf* 243; Bo Rzym ze włzytkieýo świaáá błędow y bałwochwálftwá wsię był názbierał *SkarŻyw* 600; *CzechEp* 80; *SkarKazSej* 679a.

»błąd i bluźnierstwo; bluźnierstwo i błąd« (5 : 1): gdyż tho o pánu Bogu mówić hániebny błąd y bluźnierłtwo iełt. *BiałKat* 216; *WujJud* A6; *CzechEp* 145, 173; *WujNT* 167, 602.

»błąd a (i) fałsz (fałszerstwo); fałsz a (i) błąd« (9 : 4): Boć prawdá prawdzye nye yełt przeciwna/ ále błąd á fáłz prawdzye. *KromRozm I* Fv, K2v; *MurzHist* C4v; *KromRozm II* 13; *KrowObr* 148v; *OrzRozm* K3v; *RejAp* 77v; IVDICIVM *Albo. Rozłádek niektorych Kátholików o Coⁿfessiey Sędomierski[ey] Roku 1570 wydáneý. W ktorym fie fáłze y błędy teý to Confessieý poprołtu pokázuią* *WujJud kt*; *CzechRozm* 17v, 265; *WujNT przedm* 5, 9, s. 748.

»błąd i fałszna chwałá«: wałzą mową abo obecnoócią błędy i fałszné boże chfáły/ pocwierdźácie *MurzHist* H3v.

»błąd ani (i) heretyctwo« (2): iż odłzczepieńłtwo od koócielney iednoóci/ bez wielkich błędow/ y heretyctwá y zbáwieniu łzkodliwych zabobonow/ być nie móże. *SkarJedn* 342, 394.

»błąd i (a, abo) kacerstwo; kacerstwo i błąd« (22 : 7): *SekłWyzn* c3v, O4, O4v; *KromRozm I* G2, L4v; Abowim Philip/ Ozyánder/ Elácius Lutherowey náuki fye dżyerżác/ przedfye yeden drugyemu błąd y kácyrltwo przypifuye *KromRozm III* C2; *KrowObr* A2v, 36, 41, 112v; *GrzegRóżn* G3v; *OrzQuin* T2v; *SarnUzn* A2v; *WujJud* A5, A7v, Bv, 2v, 16v, 19, 170v; *SkarJedn* 308, 342, 343; *SkarŻyw* A2; *ReszPrz* 27; która [*Biblia Brzeska*] iáko gładkoócią Polłkieý mowý przechodźi Krákwłką/ ták iełt błędow y kácerłtwá pełná *WujNT przedm* 1, s. 762, 859; *SkarKaz* 40a.

»błąd i matactwo« (2): A ták fyn wietłzy iełt y zacnieýfzy niż Bog: [...] Ale to błąd y pewne mááctwo *CzechRozm* 64v; *SkarŻyw* 545.

»błąd i nieprawdá«: Ale błąd y nyeprawdá fłowki pyęknemi á lubyeżnemi przyłmáki ozdobyona y ocukrowána/ niż fye obaczyłz/ w łerce fye wkráda. *KromRozm I* N2v.

»nieumiejętnoóć i błąd«: Stąd nieumiejętnoóć y błędy bez końcá powłtaią/ gdy flepi flepe wodzą. *SkarJedn* 361.

Wyrażenia: »błąd pogański, poganow; pogański błąd« (16 : 1): *BielŻyw nlb* 13; á chcąc błąd poganfki iawny vkażać y wykorzenić/ przeto na onym miełtczu gdzie ogien vftawno goraiąci chwalon był, dał poftawić wielki ołtarz na cześć Panu Bogu. *MiechGlab* 87; *WróbŻołt* kk4v, kk5v, Kk6; *BielKron* 20; *SkarŻyw* 30, 208, 273, 398; *CzechEp* 79, 80; Przeciwno błędowi pogánow y Sáduceufzow [...] tu Páweł difputuie. *WujNT* 616 *marg*, 17; Naiáfnieyfzé Książę Páná Władyfłáwá Królá Polfkiégo [...] z pogánfkich błędów wywiódfzy/ zá Królá y Páná łobie wzięli. *SarnStat* 993, 8, 195.

»błąd stary« = *pogaństwo* (2): Nábyłám infzych fynow Kryftufowey wiary/ Co Krzeft święty przyięli/ zrzuciwfzy błąd ftary. *BielSat* G4v; wzywaiąc nas do towarzyftwa fpólnégo z cięmnofci błędu ftaré⁸⁰ przez przyięcie świętęy wiary prawdziwęy nas przyięli *SarnStat* 993.

»błąd turecki« = *mahometanizm*: Gdy tedy wierzyfz vmárłego/ przeciwiáfz się błędu Tureckiemu á náuce Máchometowęy *BiałKat* 88v.

4. *Świadomie niewłaściwe postępowanie, oszustwo; vitium Modrz (36)* : Przedfie nam grzywny fmałkuia Tenze dziś błąd co y łoni Káždy ná fwe fkrzydło goni A prze nász włafny pożytek Ginie pófpolity vżytek *RejRozpr* F4, C2v, D2, K3v; *RejJóz* G, G5, N5v, N6v; *RejKup* e5; *KromRozm I* D3; *Diar* 34; *BielKom* Dv, D6v, F3v; *RejWiz* 69, 74v, 77v, 102, 161v; *BielKron* 187; *KochZg* A3; *GórnDworz* E4v; *BielSat* D, H2; *RejZwierc* B4v, 245; *MycPrz I* B3v; *StryjWjaz* C4; *KochPs* 108; ODpuść prze Bóg Márfzałku: á fwégo vrzędu Nie rościągáy nádemną/ dla moiégo błędu. *KochMarsz* 153; *KochMRot* A3v, B4v; *ReszHoz* 128; Czwarci Ambitiofi kupuia vrzędy/ Skąd roftą w rzeczách ludzkich niepobożne błędy *KlonWor* 9.

Szeregi: »błąd i nierząd«: á przetoż też w Práwiech wiele przewrotnofci/ á w rzeczáchpófpolitych wiele fię błędow y nierządu náyduie. *ModrzBaz* 17.

»błąd i swawola«: oni ofobnymi fwymi namowami wiele błędu y fwey woley przez niekárność miedzy pófpolitym ludem náśiali. *BielKron* 204.

5. *Grzech; świadome przekraczanie nakazów i przepisów religijnych; error Mącz, Cn; delictum Calep; erratum Cn (152)* : A potym wołali ku bogu gdi byli w załmuceniu Czufz vznawfzy fwoy błąd. *WróbŻołt* kk5; *RejPs* 85v, 121, 141, 158, 215v; Bo jeffi mie wtim nierządzie Tak zaftanief/ a wtem błądzie Strach mie twey fprawiedliwofcij *RejKup* p3v, b7, d3, d7v, F, N (14); *KromRozm I* D2v; *MurzHist* D2v; Kto nie dufa miłofierdzyu iego/ Ten fie z błędu nie wplecie tego. *BielKom* G5; *GliczKsiąż* D7; Y dla tego ci złołnicy prze fwoy vporny błąd/ Nie powtáną miedzy wierne ná fprawiedliwy fád *LubPs* Bv, B4v, G, I4, P5v, Z4v, bb, ccv; *BibRadz* 1.Reg 26 *arg*; s. 183d *marg*, *Eccli* 51/25; Albo tákież wzywáf Bogá ná pomoc á wátpić w nim/ też to błąd *BielKron* 98, 98 [2 r.], 132v, 216v, 474; *Errorem expiare*, Błąd fwóy odpokutowáf. *Mącz* 301d, 176d; *SienLek* T4v; *RejPos* C4v, 143v; y dułze fwé fzátánowi zá obiátę dáia/ w błędziéich rozlicznych miefzkaiąc *BiałKat* 168v, 76; *BudBib I* 254a *marg*, *Prov* 19/27, *Eccli* 15/12; *MycPrz I* [D]v; *BudNT Iac* 5/20; *CzechRozm* 188v [2 r.], 267v; *Paprpán* R4; áby fię znał być człowiekiem: to ieft żwierzęciem poddánym błędom. *ModrzBaz* 101, 2 [2 r.]; *SkarJedn* 358; Wtymże cnotá zgáłłá błędzie/ A nierządu pełno wlfzędzie. *KochPs* 79, 18, 73, 146, 180, 181; *SkarŻyw* 369; *CzechEp* 50, 78, 85, 139, 207, 233, 354; *ReszPrz* 35; *WerGość* 220 [2 r.]; *ArtKanc* B3v, K13, N14v, Q3v; *GrabowSet* Q [2 r.], S2, Tv, T4, X3, V3v; *LatHar*

601, 673; zápalili fię w fwey požądliwóści ieden ku drugiemu/ mężczyzná z mężczyzną frotę płodząc/ á zapłátę (fłufzną) błędu fwego ná łobie odnořząc. *WujNT Rom* 1/27, s. 576, 655, *Eph* 4/14, 2. *Petr* 2/18; lam grzełzny y błędom podległy *SkarKaz* 515a, 382a; *CiekPotr* 48, 52; *SzarzRyt* A3v, C2v.

Zwroty: »w błędzie chodzić«; Zrządzenie [...] Dáło ludziem tu dwie drodze: Ktorzy ich nie dobrze wiedzą/ W błędzie wielkim záwždy chodzą. *BierEz* F.

»w błędzie umrzeć«: Tak wtym błędzie vmrzecz mułfe. *RejKup* g3.

»w błąd wpaść, wpadać« (2): *SkarJedn* 309; A źli ludzie y zwodźce pomnożą fię w gorłze: w błąd wpadáiać/ y drugie w błąd wwodząc. *WujNT 2.Tim* 3/13.

»w błąd (przy-, w-, za-)wieść; w błąd (za)wiedziony« [szyk zmienny] (10): *RejKup* b8v, ee4v; *MurzNT Matth* 24/4, 5, 11; *Leop 2.Tim* 3/13; ábowiem duch cudzołóthwá w wiodł gi w błąd *BibRadz Os* 4/13; Szczęśliwi ludzie/ ktorzy głoś páńskich trąb znáia: [...] W żadny błąd niemogá być nigdy záwiedźieni *KochPs* 133; *ZawJeft* 35; *WujNT 2.Tim* 3/13. *Cf* »w błąd wpadać«.

»z błędu wywieść« [szyk zmienny] (3): ktory nas wywiodłfy z błędu przywiodł ná rołkołłne páłtwiłká vznánia y zbáwienia náłłego. *RejPs* 183; *RejKup* n7; *ArtKanc* D20.

Wyrażenia: »sprosny błąd; błąd sprostny« (2 : 1): *RejKup* O; *LubPs* P5; w ktorego [urzędu] połufzeństwie byś był trwał/ nigdyby był w ták łprołny błąd nieprzyłzedł: kthory ták wielki ieft/ iżeś śmiał ná koniec ná przybythek Páná [...] twego/ ięzyk fwoy [...] podniełć. *OrzList* c3. *Cf* »błąd świata tego«.

»błąd świata tego« (3):fwięci mieli ozdobić krolełstwo Páná Kriřtułowe s. łłowem iego/ á iák záłoczyli ciemne błędi fwiátá tego. *LubPs* P5 *marg*; A ony cyemne łprołłne fwyátá tego błędy/ Mułłá vłtępić wálłey tu iáłności włłędy. *LubPs* P5; *RejAp* 186.

»błądem uwikłany«: Pokaż miłofierdzie nam y wólcelkim ludziom w grzechách ponurzonym/ błędy rozlicznemi vwikłánym *LatHar* 30.

»wielki błąd« (2): Tento zakon zły grzechow/ dułly zawydzdy przeciwy/ we włłech fię członkach nayduie/ dobroć wnych każdá płuie. [...] płuie w nas każdy dobry rząd czynić wtym wielky błąd. *SeklPieř* 31v; *SkarJedn* 357.

Szeregi: »błąd, (a, albo, i) grzech; grzech, (a, i) błąd« (8 : 4): Gdyż s krewkołłci káždy człek żywie w grzechu á w błędzye. *LubPs* cc3v; *BielKron* 176v; *RejAp* 186; *BiałKat* 363v; *ArtKanc* K3v, O16v, S4v; *LatHar* 567, 663, 674; *WujNT* 527; W czym potrzebá ná fię pierwey weyźrzyć/ ielli ty łam w tákim błędzie y grzechu nie leżyłz. *SkarKaz* 279a. *Cf* »błąd świata tego«.

»błąd i nierząd«: Dość miedzy chrzeřciány błędow y nierządow. *BielSen* 10.

»błąd a upadek«: kto fię kolwiek obroci do Páná tego/ vznawłzy fię z omyłnego błędu á vpadku fwego/ iź fię Pan łnádnie teź obroci do niego *RejAp* 14.

»błąd, (i) występ(ek); występek a błąd« (4 : 1): *GliczKsiąź* I2v; ále przedię białe głowy były/ to ieft/ źwierzętá słábe/ á ktore do błędu y do wyłtępku (iáko Páweł świádczy) łkłonniefze łá. *ModrzBaz* 49; *SkarŻyw* 457; *Calep* 301b; *WujNT* 529.

»błędy i zabobony; zabobony i błędy« (2 : 1): *KromRozm II* a2; ktorzy w ciemnościách zrodzeni/ [...] lubuią y ímákuią íobie/ w zwierzchownym pełnym błędow/ y zabobonow nabożeństwie *NiemObr* 16, 72.

W przen (4) : *RejKup* g4v; *Nędzniku/* z twémi obietnicámi. Czarna mgłą błędu [!] cię zaślepiłá. *ZawJeft* 37, 37; A ia co dáley/ lepiej cién głęboki Błędow mych widzę: ktore gęfto iędzą Strwożone ferce wftáwiczną nędzą *SzarzRyt* A.

6. *Utrata panowania nad rozumem; głupie, nierozsądne postępowanie; deliramentum BartBydrg, Mącz; error Mącz, Cn; furor Mącz* (44) : *MurzHist* E3; *GliczKsiąż* P2; Iż widziłz iż fwiát miełza rozmáite błędy/ A przed iego ízaleństwem/ do niebá nie kędy. *RejWiz* 177v, 3v, 11, 29, 41, 46 (13); *Deliramentum, Bład/ bładzenie rzeczą/ Szaleństwo/ Głupstwo. Mącz* 195c; Cum lacte nutricis errore sxisse videtur. Zda fie że fie wespółk s mlekiem błędu tego nápił. *Mącz* 428a; *SienLek* 14v; *RejAp* 200; A iż lámi ci pánowie ímyłowie íą fáłzywi/ one thez fáłżem á błędy nápełniá. *GórnDworz* L12; Gdzie przyłpiále látá/ y tákowa miłość lámeý cudności/ nigdy ná ten bład/ á zámiełżanie głowy nie podwiedzie *GórnDworz* Mm4; *RejZwierc* 28v; *BudBib Ier* 10/15; *KochPs* 20; *KochFr* 109; *KochPieś* 27; *BielRozm* 23; Którému írogi bład íwé okowy Ná nogi włożył. A rozum zdrowy Odiáwłzy: rádzi *ZawJeft* 29; *GrabowSet* X; *RybGęśli* Dv; *WitosłLut* A6.

Wyrażenia: »bład głupich«: Przebiegłem wiele rzeczy rozumem/ chcąc náleść mądrość y rozum/ ábych poznał nielitość/ błazná/ błędy głupich *BielKron* 81.

»Wenusowy bład« = *szaleństwo miłosne*: Bo co iest iż kto piłá Wenufowe błędy/ Kupidowe załtrzały Paryfowe łády. *RejWiz* 5v.

Szeregi: »bład i błazeństwo«: Obrociłem fie ábych ípátrył mądrości/ błędow/ y błazeństwą/ y rzekłem w íobie: Coż iest człowiek? *BielKron* 79v.

»szaleństwo i bład« (2): Rozmyłálem w fercu íwym/ [...] ábych thez wiedziáł złość ízaleństwą y głupstwo błędu. *BibRadz Eccli* 7/26; *BielKron* 79.

a. *Oblęd, niepoczytalność; delirium, Murm, Mymer¹, BartBydrg; dementia, fatuitas BartBydrg* (8) : *Murm* 75; *Mymer¹* 38v; *BartBydrg* 40 [2 r.]; Liłcie Bielonowe iedzone od ludzi/ bład á nieiakie odelżcie od rozumu czyni. *FalZioł* 65c; *BielKron* 192v; Captus furore est, qui furit, Bład się go yáł szalenie. *Mącz* 35a.

Szereg: »bład albo szaleństwo«: vczynił fie ízalonym/ orał á íol íiał/ gdy włtyłzał o zbierániu Grekow do Troiey. Połáli do niego Pálámedá áby go námawiał ku tey potrzebie/ a wywiedziáł fie przyczyny iego błędu álbo ízaleństwą. *BielKron* 56.

7. *Marność, ułomność, nieszczęście, los, wada; menda Mącz; error, vitium Cn* (28) : Iezu ienżes przez prófte ich wiary przepowiadanie/ z błędu ímierci Rodzay ludzki wyzwolił. *TarDuch* B2v; *RejJóz* G7, M4v; *RejKup* d6, e7v, f5; *GliczKsiąż* F4; *RejWiz* 92v, 123v, 124v; *Mącz* 215d; Ano się nam dáły znác nie raz tákie rzády/ A wiele kroć Koronę záwodziły w błády. *RejZwierc* 249v, 236v, 237; *PaprPan* Ff4v; Włzytko prozno: mácamy gđzie miękceý w rzeczy/ A ono włzędy ciśnie: bład wiek człowieczy. *KochTr* 3; O nielzczęlny ludzki błędzie/ ktoż kiedy ímierci zbędzie? *ArtKanc* R20; *BielRozm* 4; *Phil* S3; *GrabowSet* F4; (Puścił miedzy nie P. Bog Duchá wártogłowá/ y byli przyczyną błędow Egiptu/ w włzytkich íprawách iáko pijáni.) *SkarKazSej* 675b; *KlonWor* 42; *SzarzRyt* C3v, D4v.

W przeni (4) : Błąd (mogę rzec [prawnie]) Błąd jest człowiek: á co żywie/ Podobno to ku marnemu Snu nocnemu/ nieznacznemu. *KochPs* 57, 58 [2 r.].

8. [*Błędzący w sprawach wiary*: Heretykiem go uczynią i rzeką mu: ten błąd nie wie, co czyni *MurzNT* 61 (*Linde*).]

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (12) : Erratum, idem quod error, Chybá/ Błąd Grzech. *Mącz* 108b; Soloecismus per translationem, pro errore, Miało błędu. *Mącz* 400a, 108a, 139d, 167b, 310c, 505c [2 r.]; Mendosus – Błędov pełen. *Calep* 651b, 372a, b, 651b.

Synonimy: 1. *manowiec*; 2. *chyba, chybiecie, fałsz, myłka, omyłka, uchybiecie*; 3. *abuzus, bałwochwalstwo, myłka, omyłka, heretyctwo, herezyja, kacerstwo, odszczepieństwo*; 4. *uchybiecie*; 5. *grzech, występki*; 6. *obłąd, szaleństwo*.

Cf **BŁADZENIE, BŁĘDLIWOŚĆ, BŁĘDNOŚĆ**

DM